

UNIVERSITETENES KRISE ANALYSERT

AV STUD. THEOL. FRANK BJERKHOLT

I.

Det er tydelig at spørsmålet om universitetets oppgave og idé — begynner å bli påfallende aktuelt i universitetskretser. Også her hjemme føler vi at tiden krever en besinnelse på dette punkt. Det er i vår generasjon blitt påtrengende nødvendig å bli klar over hvilken idé eller tro det er vi egentlig representerer og vil kjempe for. Det gjelder også universitetet. Vi er vitne til at visse idésystemer eller ideologier bevisst søker å tilegne seg herredømmet over de strategiske verdenssentrer. Denne ekspansjon er av ideologisk art. Det vil si at den har særlig gode forutsetninger der det eksisterer et åndelig tomrom eller der hvor store sosialpolitiske problemer er uløste.

Det gjelder derfor for demokratiene å besinne seg på sin ideologi og sitt eksistensgrunnlag, for et idéangrep krever et svar, og det må være et svar som ligger i samme plan. Denne tidens utfordring må også gjelde universitetene som det samlingssted der nasjonens lederskap får sin utdanning. Skal den vestlige sivilisasjon samle seg og presisere den tro som er dens livsgrunnlag, hviler et tungt ansvar på universitetene som samfunnets viktigste sentrum for undersøkelse og formidling av tidens ideer. Spørsmålet er hva universitetet kan og bør gjøre. Skal det bare ha sin funksjon i å registrere utviklingen, eller skal det være med på å bestemme den? Og på hvilken måte skal det eventuelt best gjøres?

Mange fremtredende universitetsfolk har beskjeftiget seg med disse problemene. En av dem er engelskmannen Sir Walter Moberley, som med sin bok «The Crisis in the University» gir en høyst aktuell og systematisk studie av universitetets plass i samfunn og kultur. Sir Walter har siden 1935 vært formann i den departementale «University Grants Committee» i England og har stor erfaring fra organisasjonsarbeid innen studentverdenen. Som formidler mellom staten og universitetene, som forvalter av den økonomiske støtten staten gir, har han en sterk posisjon i universitetskretser. I sin bok gir han en rekke sitater fra menn som Eliot, Toynbee, Berdjajef og Maritain som støtte for sitt syn, men først og fremst vil hans egne kritiske vurderinger ha stor interesse.

II.

Innledningsvis påpeker Sir Walter den kulturkrisen som de fleste av oss mener vi står oppe i. Midt i vår rastløse personlige og samfunnsmessige aktivitet mangler vi en for- enende overbevisning og et siktepunkt for vårt arbeid. Det hersker en moralsk og intellektuell forvirring. Vi er åndelige «displaced persons». Religiøse og moralske normer er fra å være forpliktende retningslinjer for livet gått over til å bli et takknemlig diskusjonstema, og den oppvoksende slekt finner intet lederskap som kan gi et svar på deres virkestrang og behov for livsinnhold. Dette

åndelige tomrom som dermed oppstår, er en av årsakene til at de materialistiske ideologiene har hatt så stor framgang.

Det er vel også et spørsmål om demokratiene egentlig gir noe positivt alternativ. Iallfall er ikke forholdene bra der en skulle vente en klarere forståelse og en riktigere anvisning, nemlig i universitetene. De har ikke greidd å lede utviklingen, men har fulgt med den vanlige tidsstrøm. Deres ideal har vært objektiv forskning. Men objektivitet må bety en stadig gjentatt prøving av ens standpunkter. I universitetene har objektivitet lett for å føre til en falsk nøytralitet, ofte på den måten at vi tankeløst repeterer eldre tiders dogmer, i dag slik at vi fremdeles henger ved den i forrige mannsalder så dominerende materialistiske filosofi. Derfor fører universitetet ikke studentene inn i de nye og fundamentale livsproblemer, og det spiller ingen ledende rolle. Eller i Moberleys egne ord: «Universitetene kan ikke gi noe effektivt lederskap fordi de selv er en del av og har vist små tegn til å gjennomskjære vår tids åndelige forvirring».

Moberley taler i denne forbindelse om studentenes irreligiøsitet og indifferens. En slik livsinnstilling være riktig eller ikke, men galt og uærlig er det når studenten aldri har gjennomtenkt og gjennomprøvd hvorfor nettopp dette skulle være så innlysende. Alvorlig blir disse forhold når studenten av vane også forblir likegyldig overfor det tidsskifte av åndelig og ideologisk art vi har fått i vår tid. Det er en fare for demokratiet.

Om idealet for universitetet som institusjon er og bør være objektivitet, skal studenten eller professoren ha et livssyn eller totalsyn som han kjemper for. Det er en vesentlig del av det å være menneske. Her ligger bokens tyngde.

Et universitets betydning

er proporsjonalt med styrken av de ideer som fyller dets folk, og universitetet står ikke over eller utenfor tidens krav. Spesielt i vår tid presenterer tiden en slik utfordring til universitetet.

Moberley påviser klart hvordan det er bestemte tidsbehov som har fremkalt de forskjellige tiders universitetstyper, og han trekker fram noen historiske fremtredelsesformer for universitetets idé og oppgave. Vi har den kristen-hellenske som først og fremst sikter på personlighetens utvikling. Ved å stille alt det som er godt, sant og vakkert til det unge og åpne sinns disposisjon, vil en sunn generasjon vokse opp. Denne typen har et fremtredende religiøst aspekt, og sto i middelalderen helt i kirkens tjeneste. Det neste skritt er den liberale type der idealet er forskning og kunnskap for sin egen skyld. Frihet er slagordet. Forskeren trekker seg inn i sitt studerkammer og det praktiske liv er ham uvedkommende. I dag finner vi særlig en tredje type, den teknisk-samfunnsvitenskapelige, der vekten legges på anvendbar vitenskap. Den mener ethvert problem skal kunne løses ved vitenskap og opplysning. Dessverre har denne optimismen ikke innfridd forventningene, en vei som tilfredsstillt våre behov.

Å finne en løsning er så meget mer påtrengende i vår tid som hele vår fremtid avhenger av om det kan skapes sikkerhet for at de tekniske muligheter ikke blir misbrukt. En atombombe eller et rakettfly kan i en uansvarlig manns hånd føre til millioners ødeleggelse. Vitenskap selv er ingen garanti mot maktmisbruk. Det vi trenger er et forpliktende moralsk prinsipp. Moberley sier vi trenger en ideologi, dvs. et handlingskorrektiv, som ikke er utledet av vår tid, men skal anvendes på den og peke på en løsning.

Moberley gir så noen tanker

om en slik løsning. Universitetet bør stimulere og trene studentene til å behandle tidens fundamentale spørsmål, om frihet og demokrati, om rett og galt, hvordan en skal innrette seg i idékampen osv. Framfor alt trengs en besinnelse på vår egen stilling. Den egentlige betingelsen for å bli en god akademiker er derfor viljen til å bli annerledes hvis man blir vist en bedre vei.

III.

Det er Moberleys fortjeneste at han forsøker å vekke universitetene til ettertanke over deres stilling. At noe nytt må skje, er også tydelig. Det vil alle kan være enige om er at universitetene har betydd meget bare i de tider da de var fylt av en eller annen stor idé. Det var tilfelle i renessansen da ideene om antikkens herlighet og menneskets frigjørelse var bærende i tiden og erobret universitetene, og derfra påvirket folkene. Ganske tydelig kan en se dette i hvordan den naturalistiske filosofi i annen halvdel av det 19. århundre bestemte det preg som universitetene og den offentlige mening fikk.

Hva er det for en idé som i dag skal komme til å spille en lignende rolle i verden? Hvis en slik idé fyller universitetene, vil de komme til å bli bestemmende og oppdra fremtidens ledere. Spørsmålet er hvilken idé vi trenger. Hel nøytralitet er for universitetet umulig. Under krigen tok det opp kampen mot en ideologi og viste derved at det er visse ideer og moralske normer det betrakter som sine. Men hvori består egentlig disse?

Vi lever i en ideologisk tvangssituasjon som krever et svar. Vårt problem er et splittet atom og en splittet menneskehet. Svaret til et splittet atom er en forent menneskehet. Universitetet må ha en plass i arbeidet med å finne den idé som

kan forene verden. Universitetets oppgave vil være ingen mindre enn å skape og gjøre til sin egen den tenkemåte som skal bli gjengs om tyve år, den tenkemåte som er svaret til vår nød. Vår situasjon er idékrigen og tiden en moralsk utfordring. Det er vårt utgangspunkt. Vi trenger derfor et nytt og effektivt lederskap som kan gi en intellektuell og tidssvarende utformning av de verdier og betingelser som er vår kulturs grunnlag. Universitetet treffes naturlig av denne utfordringen.

Tiden synes å antyde to alternative åndsretninger som de ledende i fremtiden, den dialektisk-materialistiske eller vår vesterlandsk-demokratiske, det vil si den kristen-hellenske. Det er derfor påtrengende nødvendig å utforme og realisere vår tradisjon og vår tro, og få hele mennesket med sin lidenskap og positive vilje satt inn i en samlende kamp for dette. Det forpliktende må inn i vår livsførsel. Den enkeltes frihet må forpliktes på frihetens eksistensgrunnlag, nemlig de absolutte moralske normene. Det er alle demokraters felles idéplattform.

Universitetet må ta den skapende minoritets oppgave i denne situasjon. Gjennom det møysommelige arbeid med detaljer og tilsynelatende livsfjern gransking som universitetet også må drive, må det gå en bevisst vilje til å løse de problemer vi står midt oppe i, problemer som kommunisme og kapitalisme, spiltelse, passivitet og frykt. Det betyr at åndelige og fremtidige spørsmål anses like viktige som materielle og historiske. Jeg tror veien går gjennom en moralsk opprustning som evnet å gjøre alt det beste i vår åndelige arv til en skapende funksjon i det enkelte menneske. Det vil bli en ny begynnelse, og en nødvendig begynnelse, i vår kulturs historie.

Frank Bjerkholt.